

การผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่

#44

ความสำคัญ

จากปัญหาอันตรายและผลกระทบต่อการใช้สารเคมีในการผลิตพืชผักทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน จึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ผลิตผักโดยไม่ใช้สารเคมีหรือใช้ในระดับปลอดภัย มาหลายปีแล้ว แต่จนถึงปัจจุบัน ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผักโดยวิธีดังกล่าวยังมีเผยแพร่จำกัด

วัตถุประสงค์

- ❏ เพื่อศึกษาแหล่งผลิต เทคโนโลยีการผลิต และการขยายการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่
- ❏ เพื่อศึกษาระบบตลาด และการขยายตัวของตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ
- ❏ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการขยายตัวของธุรกิจผักปลอดภัยจากสารพิษ

วิธีการศึกษา

- ❖ ทบทวนเอกสาร สัมภาษณ์เกษตรกร/ธุรกิจเอกชนผู้ผลิตผัก เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และร้านค้า
- ❖ การสัมภาษณ์ดำเนินการ 2 ระยะ คือ ในปี พ.ศ. 2537 และปี พ.ศ. 2542

ผลการศึกษา

- ❏ **กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ**
  - เกษตรกรภายใต้การสนับสนุนของรัฐ
  - เกษตรกรภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน
  - ธุรกิจเอกชน
  - สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ
- ❏ **ลักษณะการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ**
  - เกษตรกรภายใต้การสนับสนุนของรัฐ
    - ปลูกในโรงเรือนมุ้งตาข่ายไนล่อน : ผักกางมุ้ง
    - ปลูกกลางแจ้ง กำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (IPM) (ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีเท่าที่จำเป็น)
  - เกษตรกรภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน
    - ปลูกกลางแจ้ง ไม่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี : ผักกลางแจ้ง
  - ธุรกิจเอกชน : ทั้งกางมุ้งและปลูกกลางแจ้ง
    - ใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิต ไม่ใช้สารเคมี
  - สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ : ทั้งกางมุ้งและปลูกกลางแจ้ง ใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิต ใช้สารเคมีบ้าง

ผู้ศึกษา : กุศล ทองงาม และ นิวัติ เชาว์ศิลป์
ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แหล่งผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษเพื่อการค้าในจังหวัดเชียงใหม่

- **เกษตรกรปลูกผักกางมุ้ง : ส่งเสริมโดยหน่วยงานรัฐ**
  - เริ่มดำเนินการปี พ.ศ. 2531 ที่หมู่ 3 ต. ท่าวังตาล อ. สารภี จ. เชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. 2542 พื้นที่ส่งเสริมขยายเป็น 250 ไร่ ใน 15 อำเภอ แต่มีเกษตรกรที่ปลูกผักเพื่อการค้าหมุนเวียนสม่ำเสมอตลอดปี 2 กลุ่มคือ
    - เกษตรกร หมู่ที่ 10 ต. ท่าวังตาล อ. สารภี
    - เกษตรกร หมู่ที่ 3 ต. ม่วงคำ อ. โป่งแยง
- **เกษตรกรปลูกผักกลางแจ้ง : ส่งเสริมโดยองค์กรพัฒนาเอกชน**
  - เริ่มดำเนินการปี พ.ศ. 2536 ที่บ้านป่านี้อต หมู่ที่ 5 ต. แม่ทา กิ่ง อ. แม่ออน จ. เชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. 2542 ขยายออกไปในพื้นที่ต่าง ๆ คือ
    - เกษตรกร บ้านป่านี้อต หมู่ที่ 5 ต. แม่ทา กิ่ง อ. แม่ออน
    - เกษตรกรบ้านนาพาน บ้านโป่งกวาว บ้านอมลอง และบ้านหาดส้มป่อย ต. สะเมิงเหนือ อ. สะเมิง
    - เกษตรกรบ้านป่าจั่ว บ้านสหกรณ์ อ. พร้าว
    - เกษตรกรบ้านสันป่ายาง อ. แม่แตง
    - เกษตรกรบ้านห้วยส้มสุก อ. แม่ริม
    - เกษตรกรบ้านสันทราย อ. ดอยสะเก็ด

ธุรกิจเอกชน :

- ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธรรมมานุสาร เริ่มดำเนินการ ปี พ.ศ. 2534 (หยุดการผลิตไประยะหนึ่ง จะเริ่มผลิตใหม่ปลายปี พ.ศ. 2542)
- บริษัทกรีนสโรว์ เริ่มดำเนินการ ปี พ.ศ. 2535
- บริษัทเจนโค โกลบอล เริ่มดำเนินการ ปี พ.ศ. 2541

สถาบันการศึกษา และองค์กรอื่น ๆ :

- ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- คณะผลิตกรรม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- สถาบันแมคเคน เพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ
- มูลนิธิพุทธเกษตร วัดป่าดาราภิรมย์

ฯลฯ

เปรียบเทียบการผลิตผักกางมุ้ง กับการผลิตผักกลางแจ้งเพื่อการค้าของเกษตรกร

ผักกางมุ้ง	ผักกลางแจ้ง
- ปลูกเป็นแปลงผักในมุ้งตาข่าย	- ปลูกผักเสริมในสวนไม้ผล กลางแจ้ง
- ปลูกผักหมุนเวียนตลอดปี	- ปลูกบางฤดูเป็นส่วนใหญ่
- ชนิดผักที่ปลูกมีหลากหลายกว่า	- เน้นผักพื้นเมือง ผักตามฤดูกาล
- ใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอกในการผลิต	- ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก
การป้องกันกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช	
- ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช และศัตรูพืชในช่วงพืชอายุสั้น	- ไม่ใช้สารเคมีเลย
- ปลูกผักหมุนเวียน สลับแปลง	- ปลูกผักหมุนเวียน สลับแปลง
- ปลูกผักหลายชนิดต่อมุ้ง	
- ปล่อยแมลง กวางเหนียว จับทำลาย	- กวางเหนียวตักจับ และจับทำลาย
- วิธีอื่น ๆ ตามคำแนะนำส่งเสริม:	- วิถีธรรมชาติ: ตั๊กแตน ตัวเบียนไล่เดือนฝอย จุลินทรีย์

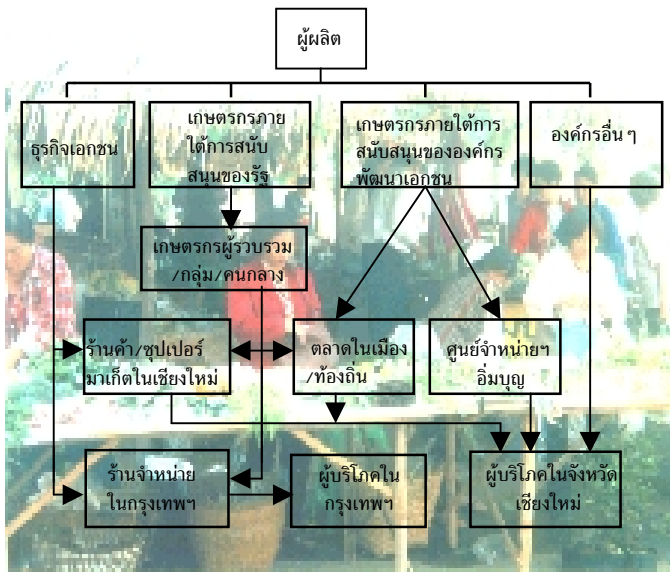
การจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ ปี พ.ศ. 2542

ผักกางมุ้ง : ผ่านเกษตรกรผู้รวบรวม/กลุ่ม/คนกลาง ในพื้นที่ จากนั้นนำไปจำหน่ายเองที่ตลาด ผักจำหน่ายตามร้านค้า ซูเปอร์มาร์เก็ตในเมืองเชียงใหม่ ส่งร้านค้ากรุงเทพฯ

ผักกลางแจ้ง : นำไปจำหน่ายเองที่ตลาดท้องถิ่น ตลาดนัดผักปลอดสารพิษอิมบูญ เชียงใหม่ และจำหน่ายให้ศูนย์รวบรวมสินค้าปลอดสารพิษอิมบูญ

ธุรกิจเอกชน : ผักขายตามร้านค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต ในจังหวัดเชียงใหม่ และส่งร้านค้ากรุงเทพฯ

หน่วยงานอื่น : ขายให้ผู้บริโภค ณ แหล่งผลิต หรือขายตรงให้ผู้บริโภคตามหน่วยงานต่างๆ เป็นส่วนใหญ่

รูปที่ 1 สรุปรูปภาพตลาดผักปลอดภัยจากสารเคมี ในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2542

ราคาจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ

โดยเฉลี่ยสูงกว่าราคาผักทั่วไปในท้องตลาด ประมาณร้อยละ 10-30 ขึ้นอยู่กับชนิดผัก แหล่งผลิต และฤดูกาลผลิต

สรุป

การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อการค้าในจังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่ขยายตัวเท่าที่ควร แม้วางจะเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากข้อจำกัดในด้านการผลิต และรายได้ที่ยังไม่จูงใจให้เกษตรกรผลิตมากขึ้น อย่างไรก็ตามเพื่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้เกษตรกรผลิต ควรดำเนินต่อไป โดยเน้นการส่งเสริมเป็นกลุ่มในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อประโยชน์ในการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิต หรือส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเป็นอาชีพเสริมจำหน่ายในพื้นที่การผลิต

เอกสารอ้างอิง

กุลศ ทองาม และนิวัติ เชาว์ศิลป์. การผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่. (ยังไม่พิมพ์เผยแพร่)

ต้นทุน และผลตอบแทนจากการผลิตผักปลอดสารพิษ ปี 2536/37

รายการ	ผักกางมุ้ง (บาท/ไร่/ปี)	ผักกลางแจ้ง (บาท/ไร่/ปี)
จำนวนตัวอย่าง (ราย)	14	6
พื้นที่ปลูกเฉลี่ย (ไร่/ราย)	1.0	0.5
ต้นทุนการผลิตผันแปร	52,420	26,260
- ค่าวัสดุปัจจัย	9,020	3,860
- ค่าอุปกรณ์เครื่องมือ	1,400	-
- ค่าจ้างตาข่าย ^{1/}	8,000	-
- ค่าแรงงานผลิต ^{2/}	34,000	22,400
รายได้จากการจำหน่ายผัก	58,938	31,240
รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปร	6,518	4,980
รายได้สุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	48,518	27,380
ผลตอบแทนต่อแรงงาน	119	122

ครอบคลุม (บาท/วันงาน)

ที่มา : จากการสำรวจ, 2537.

หมายเหตุ : ^{1/} สนับสนุนฟรีจากรัฐ ^{2/} ไม่เป็นเงินสด

การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในช่วงปี พ.ศ 2537- 2542

- จำนวนกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมมากขึ้น แต่กลุ่มผู้ผลิตเพื่อการค้าอย่างจริงจังยังมีน้อย ไม่บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานที่ส่งเสริม
- จำนวนเกษตรกรผู้ผลิตผัก ในกลุ่มพื้นที่การผลิตเพื่อการค้าเต็ม ทั้งผักกางมุ้งและผักกลางแจ้งลดลง
- ความหลากหลายของชนิดผักที่ปลูกโดยทั่วไปยังมีน้อย ไม่แตกต่างจากการปลูกในระยะแรกๆ
- เกษตรกรยังใช้เทคนิคการผลิตเหมือนเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงการผลิตแรกๆ แต่ปัญหาศัตรูพืชลดลง
- เกษตรกรไม่นิยมใช้สารจากพืช ในการกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะสะเดา เนื่องจากหายาก วิธีการเตรียมยุ่งยาก เห็นผลช้า ส่วนสารสำเร็จรูปราคาแพง
- ความต้องการของผู้บริโภคมีมากขึ้น เห็นได้จากมีคนกลางเข้าไปติดต่อกลุ่มผู้ผลิตบ่อยครั้ง เพื่อให้ผลิตผักจำหน่ายให้ประจำ แต่เกษตรกรไม่สามารถผลิตให้ได้

ปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ

- พื้นที่ส่งเสริมการผลิตอยู่กระจ่ายในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะผักกางมุ้ง ทำให้ยากในการรวมตัวผลิตเพื่อการค้า
- รายได้จากการจำหน่ายผักน้อย โดยเฉพาะผักกลางแจ้ง เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกน้อย เกษตรกรหลายรายจึงเลิกปลูกผัก ไปประกอบอาชีพอื่น
- ข้อจำกัดด้านที่ดิน แหล่งน้ำ ของผู้ปลูกเพื่อการค้าในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถขยายการผลิตได้ตามต้องการ
- ปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูฝน ทำให้ผักเสียหาย
- ข้อจำกัดในเรื่องฤดูปลูก ทำให้ความหลากหลายของชนิดผักมีน้อย เมื่อเทียบกับความต้องการของผู้บริโภค